

De kracht van de menselijke maat

Vormgever en theatermaker Dries Verhoeven ontwierp het decor bij de opera *After Life* van Michel van der Aa. Een portret.

Dries Verhoeven is opgeleid als decorontwerper aan de kunstacademie van Maastricht. Al tijdens de opleiding ontwikkelde hij, zoals hij het zelf noemt, een soort 'woede' tegen het decor als versiersel, als een louter indrukwekkende omgeving. Hij zocht naar manieren om vormgeving de drager te laten zijn van een eigen verhaal, als essentieel onderdeel van de dramaturgie van een voorstelling. Hij begon samen te werken met regisseurs die de gebruikelijke afstand tussen de toeschouwers en de voorstelling proberen te verkleinen. Naast decors ontwikkelde hij een eigen ervaringstheater waarbij publiek en performer samen iets meemaken: installaties waarin het publiek daadwerkelijk aan den lijve ondervindt en mede schepper wordt van de voorstelling. De producties *U bevindt zich hier*, *Uw koninkrijk kome* en *Niemandslan*d zijn veel geprezen resultaten van zijn zoektocht die ver weg voert van het grote gebaar en het geruststellende rode pluche van de traditionele theaterzaal. Toen belde Michel van der Aa met de vraag of hij het decor wilde ontwerpen voor een opera.

Dries Verhoeven: 'Die vraag riep direct een storm op aan wedervragen op: Wil ik wel iets maken bij een opera? Is opera voor mij niet hét toonbeeld van het soort toneel waar ik niet van houd? Is dat niet de kunstvorm die bij uitstek wil imponeren met grote gebaren, mythische proporties?

We spraken af en Michel vertelde me van zijn plan om een opera te maken naar de film *After life* van Hirokazu Kore-Eda. Mijn terughoudendheid werd direct aan het wankelen gebracht aangezien ik die film toevallig op dat moment in mijn tas had. De film is gesitueerd in een soort bejaardenhuis waar nieuwe bewoners bij aankomst wordt gemeld dat zij zijn overleden. Hen wordt gevraagd een beslissend moment uit hun leven te kiezen. Vervolgens wordt dit moment opnieuw geësceneerd, zodat de overledene het opnieuw kan beleven en het mee kan nemen in de oneindigheid. Dit klinkt als de gevreesde mythologische proporties, maar de kracht van de film zit juist in het kleine, de menselijke maat van de herinneringen. En dan is er de charme van de reconstructies: van karton en plakband wordt een wereld geknutseld waarin het moment herbeleefd kan worden.

Geen Götterdämmerung dus, maar de vraag was: hoe krijgen we de intimiteit, de ontroering van die verhalen op toneel? We vonden elkaar direct in de wens de grote zeggingskracht in het kleine te zoeken. Michel wilde aandacht geven aan het documentaire karakter van de film en koos voor zes interviews over het leven van willekeurige mensen. Die heeft hij versneden in het libretto. Met de vormgeving wilden we op een associatieve manier de gevoelswereld van deze personages visualiseren.

'Wat is een beslissend moment in je leven?' is een vraag die heel veel beelden oproept, bij ieder mens. Een veelheid van herinneringen aan banale kleine situaties of juist ingrijpende gebeurtenissen. In de vormgeving heb ik dit vertaald naar het beeld van een doorvoerhaven van goederen; een plaats van beweging, verplaatsing, tijdelijkheid. Ik verzamelde zoveel mogelijk spullen die een visueel teken van iemands herinnering kunnen zijn. Een lopende band met honderden voorwerpen, zonder esthetiek, volkomen toevallig gekozen. Boeken, stoelen, potten en pannen, en vooral matrassen intrigeerden me. Mensen hebben erop geslapen, hebben wakker gelegen, gehuild, gedroomd of zijn erop geboren of gestorven. Die spullen schuiven langs een glazen wand en zo nu en dan wordt er een uitgelicht. Alsof je tas door de x-ray gaat op het vliegveld. Door een voorwerp te isoleren krijgt het voor even een specifieke waarde. Ogenscheinlijk is er een vol, complex toneelbeeld, maar tegelijkertijd wordt iets kleins en gevoeligs opgeroepen in een enkel voorwerp. In de grote theaterruimte wordt de intimiteit gecreëerd van het samen vakantiedia's bekijken of super-8 filmpjes van toen je klein was. Ondanks de veelheid probeer ik toch bescheiden genoeg te zijn om ruimte te geven aan de verbeelding en de ervaring van de toeschouwer zelf.

In een proces van een jaar hebben we gezamenlijk onderzocht hoe we schakelen in de voorstelling van film, naar muziek, naar meubels en mensen op het toneel. Elk element heeft invloed op het andere. Het visuele idee beïnvloedde de muziek en vice versa. Dit is een zeldzaam en zeer bijzonder proces voor opera, normaliter ligt de duur van een opera bij voorbaat vast. We begonnen bij het publiek in plaats van daar te eindigen. Ik vertrek altijd vanuit de vraag: wat wil ik dat de toeschouwer ervaart en dan ga ik bouwen, proberen, schaven en weglaten. Terug naar de essentie, het persoonlijke. Ik wil in het theater persoonlijk geraakt worden, me betrokken voelen. Ik heb moeite met voorstellingen die mij buitensluiten, waarbij het er niet toe doet dat ik er zit. Wij, toeschouwers, zangers, orkestleden, technici zijn met z'n allen samen in het theater, zoals we allemaal samen in de wereld zijn en er het mooiste van moeten maken. Die verbinding wil ik laten voelen, met de nadruk op wat ons bindt en minder op wat ons onderscheidt.

Bezoek ook: www.momentvanjeleven.nl